

fremtræder de bogstaver, der forhen var nedfældede, som ophøjede bogstaver og tal i en grøn *haut-relief* af den største ynde og skønhed. De er kønne i gråvejr, men kaster solen sin glans på dem, og har dug eller regn givet dem et nærings-tilskud, strutter de af liv, og da taler bogstaver og tal på en endnu inderligere måde, end når de blot står med deres hugne tegn i stenen. Nogle sten bliver herigenem endnu bedre at læse end før, andre sten kan det volde sin vanskelighed at stave sig igennem, når mosserne er blevet alt for kraftige.

Derfor, vandrer og hastende! Lad Dig ikke nøjes med at lytte til den sære stemning, men gå fra grav til grav og se, hvordan nedbrydningen kan forandres til opbygning, — og prøv, om der ikke heraf kan læses andet og mere om liv og død.

Urnelunden i Svendborg

Skolebestyrer Magnus Lund

I fortsættelse af det s. 108—10 anførte skal bringes hosstående billeder og nedenstående tilføjelse.

Mellem urnelundens yderste gange og læbæltet løber en græsrabat, der skrånar op mod læbæltet. I denne er det tilladt at nedlægge mindetavler af Neksø-sandsten, således at disse ligger i niveau med græsset. Såvel tavlernes størrelse som deres anbringelse og bogstavtypen er fastlagt af arkitekten. Der laves ingen skel mellem de enkelte grave; skellene markeres ved en plantning ved læbæltet (se fig. 221).

På den modsatte side af gangen skrånar en tilsvarende græsrabat op imod gravstedsmuren, på hvilken mindetavlerne for de dér anbragte asker skal sættes, så græsfladen fremtræder udelt ganske som på den anden side af gangen. Murens *a la grecque*-mønster markerer skellene mellem gravstederne. Mindetavlerne skal udføres i Romersk Travertin, og bogstaverne skal være i bronze af bestemt størrelse (se fig. 222).

Al plantning og vedligeholdelse foretages af kirkegården. Vedligeholdelsen betales forud for den årrække, gravstedet købes for.

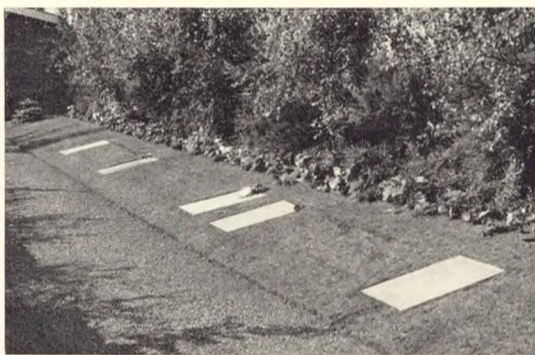

Fig. 221-22.
Partier fra urnelunden
i Svendborg.

Forud disponering for gravplads

I sin artikel kommer kirkegårdsinspektør H. D. Ørsted-Hansen s. 106-8 ind på spørgsmålet om forsalg af gravsteder og nævner, at der bør agiteres herfor af *menneskelige* hensyn, hvad formentlig ingen kan have noget imod. De nævnte bemærkninger har givet anledning til efterfølgende, hvor samme spørgsmål ses i et lidt videre perspektiv under historiske og økonomiske hensyn.

Fra ældgammel tid har det i Danmark været en ret, at der til de enkelte gårde i et sogn udlagdes familiegravsteder, således at kirkegården simpelthen blev opdelt i ligeså mange dele, som der var gårde til, hvorved hver gård fik sit gårdgravsted; udover dette avsattes der arealer for dem, som ikke hørte til gårdene, men de fik ikke familiegrave i egentlig forstand. Skikken er så gammel, at den stammer fra tider længe før Danmark mistede *Skåne* m. fl. provinser hinsides Øresund, og den kendes derfor også i Skåne, men ikke i andre svenske landsdele.

Princippet eksisterer endnu, og der er kirkegårde, som stadig bærer stærkt præg heraf, — til det gode eller til det mindre gode; det sidste især hvor der er dårlige pladsforhold. Og hvor gårdene ikke har skiftet ejer siden kirkelovens tilkomst (1922), har ejerne ret til stadig at have deres gårdgravsted. Uanset at der ikke er betalt noget herfor (eller selvom der er betalt en bagatel herfor), repræsenterer dette princip dog det samme: For-salg (eller foruddisponering) for gravplads, — et sundt og rigtigt synspunkt, også i en tid, hvor en sømmelig begravelse sikres enhver ubemidlet i lovgivning og understøttes af sociallovgivningens bestemmelser om udbetaling af et beløb til de efterladte. Dog kan der ifølge lovgivningen neppe regnes med, at beløb til køb af gravsted er disponibelt, før døden er indtrådt, — iogforsig et forkert princip. Man har jo f. ex. ofte i ældre tid længe før døden sikret sig både en kiste og et gravmæle og haft disse ting stående hos sig, når døden indfandt sig; man har villet sikre sig sømmelighed og (ofte tillige) værdighed efter døden.

Hvor gårdgravstedsbegrebet ikke har eksisteret, har trangen til at vide, at man nu også kom til at ligge på et »pænt«, et »hyggeligt«, et »smukt« eller et »tørt« sted eller andre hensyn, dikteret adskillige til på forhånd at sikre sig en udset plads på kirkegården — gennem fæste. Skikken er kendt såvel i by som på land, — men foruden det menneskeligt smukke heri rummer det både en privatøkonomisk og en samfundsøkonomisk side, som man ikke må undervurdere.

Først den *privatøkonomiske*. Ved at sikre sig gravsted i rummelig tid før ibrugtagen skal vedkommende bruger ud med en (større eller mindre) kapital, og han skal hvert år sørge for en sømmelig vedligeholdelse af gravstedet. De penge, der investeres, kan være små, og måske regnes de ikke af den pågældende, men er det et større familiegravsted i en større by, vil det dog kunne være så væsentlige beløb, det drejer sig om, at det under svigtende konjunkturer kan betyde, at gravstedet ikke kan beholdes og i hvert fald måske må beskæres i areal; der-

ved går altså noget af det opnåede tabt. Tyske kirkegårde har siden 1918 kunnet udvise slemme resultater af svigtende økonomiske evner.

Samfundsøkonomisk har sagen to sider, nemlig dels finansieringen, dels pladsop-tagningen, og for-salg kan betyde både en gevinst og det modsatte. Vi vil give et par eksempler. For en del år siden skulle man i et sønderjysk sogn have anlagt en ny kirkegård, og for at skaffe i hvert fald *nogle* penge bortfæstede man på forhånd så mange grave, som folk ville ha, til en pris af 10 kr. for hver gravplads; dette gav et ikke ringe bidrag til den nye kirkegårds anlæg. I et nabosogn anlagde man (uden et sådant økonomisk arrangement) en ny kirkegård, og her søgte familierne af sig selv og i stærk grad at sikre sig en gravplads, som man hver for sig fandt velbeliggende, og som man hellere ville ha end nogen anden plads. I løbet af få år gav dette for-salg ganske betydelige beløb i kirkegårdens kasse, — men en skønne dag måtte man sige stop, for da var der belagt så mange pladser (uden at der havde været begravelser), at det kunne komme til at knibe med disponibel plads til sådanne, når de fandt sted hos familier, som ikke havde reserveret sig et gravsted. Og nu er kirkegården under udvidelse.

Fra særligt søgte kirkegårde, der f. ex. ligger i naturskønne omgivelser, villakvarterer m. m., ved man også, at den megen succes fra udensognsboende har sin revers i manglende plads; de er flere, som har måttet sige stop til en forud-diskontering af pladserne, og de har især måttet stoppe for udenbys erhvervelse af brugsret til gravplads. I et nordsjællandsk sogn er det gået så vidt med forbruget, at sognet er underforsynet med kirkegårdsjord, skønt det har udlagt c. 8 m² pr. indbygger, mens man ellers kan regne med, at et areal på c. 4 m² pr. indbygger skulle kunne dække behov og forbrug.

Foruddisponering for gravplads må derfor såvel for den private som for den på-gældende myndighed ikke ske kritikløst, men kun efter moden overvejelse, og for begge parter kan det gælde, at en opnået øjeblikkelig fordel kan vendes til en alvorlig belastning.